

Олександр Сушко
Світлана Буряк,
(Київ)

**ІДЕЙНО-ВИХОВНА РОБОТА ВИКЛАДАЧІВ ІСТОРИЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ КИЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
ІМЕНІ О.М.ГОРЬКОГО В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ
ПОВОЄННОГО ЧАСУ (1944-1956 РР.)**

Досліджено ідейно-виховну роботу викладачів історичного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького у повоєнний час, коли в країні здійснювався масовий ідеологічний контроль радянської влади над сферою освіти та науки.

Ключові слова: ідейно-виховна робота, освіта, повоєнний час, кафедра, факультет, інститут.

Актуальність теми обумовлена, насамперед, тим що одним з важливих завдань, які стоять перед історичною наукою, є осмислення діяльності викладачів кафедр вищих навчальних закладів України, які готували кадри в області історії. Особливий інтерес становлять повоєнні роки, саме тоді, коли Комуністична партія та уряд СРСР продовжували відводити освіті та науці одну з провідних ролей у зміцненні ідейних засад сталінізму та посилювали над ними масовий ідеологічний контроль.

Тема даної статті зумовлена відсутністю в історіографії спеціального комплексного дослідження з проблеми історичної освіти та науки у Київському державному педагогічному інституті імені О.М.Горького у повоєнний період (1944-1956 рр.). Джерельною базою статті стали архівні документи Державного архіву м. Києва (ДАМК). Передовсім це фонд Київського державного педагогічного інституту імені О.М.Горького (Р-346), як цінне та унікальне джерело для вивчення життєдіяльності інституту. Корисну інформацію почерпнуто з статей історичних, суспільно-політичних і науково-популярних журналів «Вопросы истории», «Вестник высшей школы», «Коммунист».

Метою наукової статті є аналіз ідейно-виховної роботи викладачів історичного факультету КДПІ імені О.М.Горького. Досягнення мети передбачає з'ясування особливостей ідеологічного контролю Комуністичною партією та урядом СРСР над радянською історичною освітою та наукою.

Друга світова війна завдала катастрофічних втрат Україні, її народу, економіці,

культури та науці, в тому числі й історичній. Чимало істориків загинули на фронтах війни, в партизанських загонах, у гітлерівських і сталінських концтаборах, були змушені емігрувати за кордон [7, с.309].

У суворі роки Великої Вітчизняної війни більшість студентів і викладачів Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького мужньо боролися з фашистською навалою на фронті й в тилу (вихованець історичного факультету Ф.І. Жарчинський посмертно удостоєний звання Героя Радянського Союзу) [12, с.60]. Страхітливі умови «німецького порядку» покликано задушити все живе на окупованій території, здавалося б, на тривалий час унеможлилювали будь-яку форму суспільного життя, а культурно-освітнього – й поготів. І все ж у напівмертвому, зруйнованому Києві стали з'являтися перші ознаки культурного пожвавлення відразу ж після визволення столиці. Вціліла інтелігенція, молодь робили настійливі спроби заявити про себе, згуртуватися, налагодити роботу в галузі освіти і культури. Після війни до вузу линули розкидані воєнним лихоліттям студенти, які зазнали багато горя в роки німецько-фашистської окупації. Їх ловили гітлерівські посіпаки, щоб відправити на фашистську каторгу, їх примушували забути про високе покликання людини, всіляко принижуючи їхню людську гідність. Були серед студентів і ті, які працювали в тилу, кували зброю перемоги [11, с.56].

Перше повоєнне десятиліття характеризувалося помітним пожвавленням радянського суспільствознавства. Основні напрямки в діяльності працівників гуманітарних наук визначала та історична ситуація, яка склалась в країні після завершення Великої Вітчизняної війни. Перемога СРСР у війні була фактором всесвітньо-історичного значення, що в свою чергу викликало великий патріотичний підйом людей, посилило інтерес до історії Радянського Союзу, а також до перспектив її розвитку. Боротьба думок не переставала існувати в сфері науки. Це викликало підвищену увагу керівництва СРСР до питань суспільної теорії, як тоді говорили «її зв'язок з життям, із практикою соціалістичного будівництва, з одного боку, активну її боротьбу за чистоту марксистсько-ленінської ідеології і послідовне дотримання принципів партійності в науці, літературі, мистецтві – з іншого». І не випадково суспільні науки, літературу, мистецтво у ті роки часто об'єднували одним поняттям «ідеологічний фронт».

Відразу після війни керівництвом СРСР було вжито низку заходів, що були покликані підвищити ефективність ідеологічної роботи, «тісніше пов'язати її з життям». У 1945-1946 рр. ЦК ВКП(б) ухвалив серію постанов по пропаганді на посилення ідеологічної роботи у сфері суспільних наук. Велика частина передових статей журналів «Большевик», «Вестник высшей школы» та ін. присвячувались саме ідеологічним

питанням [2, с.6,7]. Так, наприклад, у журналі «Большевик» за 1945 р. можна це прочитати: «Якщо говорити про загальне завдання, яке стоїть перед радянськими ученими, тими людьми, які працюють в галузі суспільних наук, то воно полягає у всебічному закріпленні, зміцненні нашої воєнної, економічної, політичної і ідеологічної перемоги над фашизмом, в її самому широкому поширенню серед мільйонів людей» [1, с.15]. Відповідні завдання ставились і для вищих навчальних закладів УРСР, не був виключенням і Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького. Серед головних завдань, які стояли перед інститутом на післявоєнний час були: система заходів для зміцнення ідейно-політичного виховання студентів, піднесення їх загальної культури; організоване і систематичне включення всього професорсько-викладацького колективу в справу відбудови господарського й культурного життя країни, пропаганди серед мас ідей марксизму-ленінізму, досягнень радянської науки як живим, так і друкованим словом [6, арк.13,1]. Висококваліфіковані наукові сили професорів, доцентів, викладачів та асистентів успішно виконували навчальну, науково-дослідну та громадську роботу та змушені були задовольняти вимоги, які були поставлені партією та урядом перед педагогічними інститутами.

Після переможного завершення війни з Німеччиною відбулися зміни в соціально-політичному і культурному житті в СРСР, ставленні до національно-культурних потреб народів. Влітку 1946 р. відбувся перший після війни пленум ЦК ВКП(б), на якому було накреслено генеральну лінію партії на післявоєнний період і ухвалено низку постанов, що мали на меті відновлення радянських порядків, зокрема визначено курс на нову ідеологічну чистку. Її проведення Й.Сталін доручив членові політбюро ЦК ВКП(б) А.Жданову. Для проведення ідеологічної чистки в Україну був відряджений вірний соратник Й.Сталіна, досвідчений погромник української інтелігенції, науки і культури Л.Каганович. Значні зусилля більшовицької влади було спрямовано на витравлення історичної пам'яті українського народу. Радянські історики були змушені платити данину тоталітарному режиму, який наклав своє вето на висвітлення та аналіз багатьох подій і явищ, без розкриття яких не можна було об'єктивно відобразити складні перипетії людського життя. Багато історичних джерел опинилися в «спецхранах» і були недоступними для істориків[10, с.205-206].

Комуністична партія налаштовувала всіх працівників суспільних наук, у тому числі істориків, на рішуче покращення наукової роботи, в основу якої повинно було бути покладене глибоке вивчення теорії марксизму-ленінізму. Глибоке оволодіння основ революційної теорії, марксизмом-ленінізмом, вважалось важливою умовою плідної праці

історика. Велике значення для підйому історичної науки, для підвищення рівня теоретичної підготовки радянських істориків мали вимоги партії про розгортання критики і самокритики, про організацію творчих дискусій, оскільки жодна наука не може розвиватися без боротьби думок, без свободи критики [17, с.69].

Намагаючись посилити ідеологічний вплив на викладачів, партійні організації створили мережу університетів марксизму-ленінізму, при вузах діяли гуртки по вивченню історії КПРС. З 1 вересня 1944 р. У КДПІ імені О.М.Горького було організовано індивідуальну роботу професорів та викладачів по підвищенню їх ідейно-політичного рівня. Цією формою роботи було охоплено 57 професорів і викладачів. За допомогою керівника доцента Т.М.Сопільнюка й доцента Д.І.Бакуліна вони визначили собі індивідуальну тематику і опрацьовували заплановані ними твори марксизму-ленінізму, одержуючи консультації. По закінченні вивчення твору з кожним викладачем проводилась підсумкова розмова по змісту твору[6, арк.22].

Викладачів зобов'язували працювати над підвищенням ідейно-теоретичного рівня через вивчення творів Й.Сталіна. Наприклад, «Боротьба

т. Сталіна за ідеологічні, організаційні та тактичні основи марксистської партії», «Марксизм і національне питання», «Анархізм чи соціалізм». Деякі викладачі навчалися ще в Вечірньому університеті марксизму-ленінізму (Дегтярюк, Сігль, Збанацький та інші). В основному, робота над підвищенням ідейно-теоретичного рівня і самостійного вивчення класиків марксизму-ленінізму проходила в чотирьох формах: 1) внутрішньокафедральна робота; 2) індивідуальні обов'язки членів кафедри; 3) вивчення класиків марксизму-ленінізму в зв'язку з науковою роботою; 4) теоретичні конференції [4, арк.44-45].

Бюро Київського Обкому КП(б)У активно перевіряло роботу КДПІ імені О.М.Горького. У протоколі №173 від 29 грудня 1945 р., відмічалось, що викладання соціально-економічних дисциплін в інституті мало ряд істотних недоліків: «В окремих лекціях важливі положення марксистсько-ленінської теорії викладаються без достатнього обґрунтування, поверхнево і не цікаво. Відсутня політична загостреність і ув'язка з сучасністю» [22, арк.69]. Це свідчить про те, що викладачі, певною мірою, не бажали коритися волі партії та уряду.

15 вересня 1947 р. Центральний Комітет КП(б)У прийняв спеціальну постанову «Про поліпшення викладання і політико-виховної роботи у вищих навчальних закладах Української РСР». Відзначаючи досягнення в розвитку вищої школи на Україні, ЦК КП(б)У водночас виявив серйозні недоліки в навчально-виховній роботі вузів республіки.

Головний з них полягав у тому, що багато лекцій та семінарських занять проводилося ще на низькому ідейно-теоретичному рівні. ЦК КП(б)У зажадав від працівників вузів республіки послідовно здійснювати принцип більшовицької партійності у викладанні, посилити боротьбу проти застарілих традицій у науці, викривати всілякого роду прояви буржуазно-націоналістичної ідеології, факти аполітичності і безідейності.

На виконання постанови ЦК КП(б)У Управління в справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР видало наказ від 19 вересня 1947 р. «Про поліпшення викладання і політико-виховної роботи у вищих навчальних закладах Української РСР», в якому були конкретизовані заходи, передбачені постановою ЦК КП(б)У. У жовтні-грудні того ж року Управління організувало перевірку стану навчальної та політико-виховної роботи у вузах Києва, Львова, Харкова та інших міст і разом з обласними комітетами партії провело міські наради директорів та секретарів партійних організацій, на яких широко обговорювалися шляхи поліпшення методики викладання, якості лекцій та практичних занять, курсового та дипломного проектування, підвищення ділової кваліфікації викладачів. Ці наради відіграли помітну роль у перебудові роботи вищих навчальних закладів відповідно до вимог партії [3, с.40-41].

Міністр вищої освіти СРСР С.В.Кафтанов зазначав: «Ідейно-політичне виховання студентів повинно бути в центрі уваги кожного вищого навчального закладу, його працівників, партійних та комсомольських організацій. Особливо відповідальними в цій справі є роль кафедр суспільних наук» [8, с.2].

Політико-виховною роботою займалась не лише дирекція, парторганізація та комсомол, але і всі кафедри, всі факультети, кожен викладач. Перед кафедрами це завдання було поставлене як складова частина їх роботи в державному значенні. Основою для цієї «важливої» роботи були історичні постанови ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У про ідеологічну роботу, а також доповідь А. Жданова в журналах «Звезда», «Ленинград». Першим етапом в організації політико-виховної роботи було вивчення самих постанов. З цією метою, після загальноінститутських зборів, де були прийняті відповідні рішення, справа переходила на факультет, на курс, на академгрупу [4, арк.88].

Пріоритетна роль у ідейно-виховній роботі в КДПІ імені О.М.Горького, відводилась кафедрі основ марксизму-ленінізму. Вся робота кафедри протягом 1944-1956 рр. полягала в боротьбі за виконання завдань, які витікали з постанов ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, пов'язаних з питаннями ідеологічної роботи. Кафедра не лише обмежувалась компанійським підходом до цих рішень, не лише обговорювала їх на своїх засіданнях, що видно з протоколів [19], [20], але і розробляла конкретні заходи по проведенню цих рішень

в життя [4, арк.198].

Міністр вищої освіти С.В.Кафтанов зазначав: «діяльність кафедр марксизму-ленінізму, безперечно, набагато ширша тих рамок навчальної роботи, які визначені навчальними планами і програмами. Ця кафедра покликана бути бойовим колективом, який повинен виявляти свій постійний вплив на постановку всієї навчально-виховної роботи, проявляючи більшовицьку пильність і нетерпимість до проникнення чужої для нас ідеології. Викладач основ марксизму-ленінізму не може обмежуватися лише викладом навчального матеріалу. Він не має права бути осторонь від ідеологічних питань сучасності, оскільки всі явища внутрішнього та міжнародного життя безпосередньо пов'язані з роботою по формуванню світогляду молодого покоління» [9, с.5].

Ідейно-виховна робота серед студентів, перш за все, проходила під час читання лекцій, вона конкретно виражалася в «ідейній загостреності, в ув'язці матеріалів лекції з ходом Великої Вітчизняної війни, з організуючою і мобілізуючою роллю партії в розгромі німецько-фашистських загарбників, з завданнями студентів інституту, групи в навчанні, в мобілізації їх патріотизму на відновлення Києва». Силами членів кафедри марксизму-ленінізму прочитано для студентів і професорсько-викладацького складу інституту велику кількість лекцій [13, арк.42].

Члени кафедри надавали велику допомогу парторганізації інституту в організації агітаційно-масової роботи. Асистент кафедри Шляхтер(на 1947-48 н.р.) був членом партбюро інституту і безпосередньо керував агітаційно-масовою роботою. Всі інші члени кафедри систематично робили інструктивні доповіді для агітаторів інституту [5, арк.63].

Розгорнута кафедрою пропагандистська, виховна робота серед студентів та професорсько-викладацького складу по вивченню творів Й. Сталіна, біографій В.Леніна та Й.Сталіна, читання лекцій на допомогу тим, хто самостійно їх вивчав, проведення групових тематичних консультацій, теоретичних співбесід та конференцій – все це говорить про те, що кафедра провела відповідну роботу в світлі рішень ЦК ВКП(б) [4, арк.199-200].

Велика робота була пророблена кабінетом марксизму-ленінізму, який був центром всієї агітаційно-пропагандистської роботи в інституті. Через кабінет проводились всі заходи, які планувалися партійним бюро по агітаційній роботі. Тут проводилась робота по складанню бібліографії, зроблена картотека рекомендованої літератури по всім темам курсу основ марксизму-ленінізму. Були заведені спеціальні папки, в яких було підібрано газетні статті по 14 розділам курсу основ марксизму-ленінізму. Окремо було підібрано статті про країни нової демократії, особлива увага була звернута на підбір статей, які

висвітлювали постанови ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У про ідеологічну роботу, про досягнення радянської науки, про радянський патріотизм. У зв'язку з підготовкою до святкування 30-річчя Радянської України були підібрані вирізки газетних статей для спеціальної папки «Радянська Україна». Ці матеріали широко використовувалися студентами та викладачами для підготовки до виступів з політичними доповідями та ін. [5, арк.161].

Кафедра історії СРСР проводила також суспільно-політичну роботу, як в інституті, так і поза ним. Всі члени кафедри виконували різноманітні доручення партійних і громадських організацій. Професор В.О. Голобуцький, ст. викладач А.А.Вовк, доц. М.І.Марченко, доц. К.Г.Гуслистий, ст. викл. Р.В.Бершеда читали лекції в системі організацій партійної освіти, по дорученню товариства з поширення політичних та наукових знань. Старший викладач П.В.Шимко-Шмага і доц. М.І.Марченко були членами партбюро факультету та одночасно були консультантами для тих, хто самостійно вивчав класиків марксизму-ленінізму, і керівниками груп тих, хто вивчав історію ВКП(б) [9, арк.34]. Всі члени кафедри по заздальгідь складеному партбюро факультету плану підготували лекції, присвячені 300- річчю возз'єднання України з Росією і дружбі народів СРСР та читали їх як в інституті, так і поза його межами [15, арк.23].

Члени кафедри загальної історії також брали достатньо активну участь в масово-політичній та ідейно-виховній роботі. Це гарно простежується в планах роботи кафедри: «кафедра на найближчий час ставить перед собою завдання переглянути лекційні курси і наукову роботу з загальної історії під кутом зору викриття всього ворожого і псевдонаукового, пам'ятаючи, що історична наука є перш за все наукою, яка вивчає діяльність народних мас, історію виробництва, матеріальних благ, класову боротьбу в антагоністичних суспільствах. Така перебудова викладання історії має на меті посилення виховного значення історичної науки при навчанні студентів. Для успішного виконання цього важливого завдання, кафедра передбачає організувати систематичне і глибоке вивчення теорії марксизму-ленінізму – «єдино правильної наукової теорії», що дає можливість зрозуміти хід і напрямок історичного розвитку і викрити його закономірності. Вивчення цієї теорії має бути не абстрактним, схематичним і начитницьким, а творчим, що опирається на фактичний матеріал» [18, арк.1]. У цьому завданні відчувається тотальний контроль та ідеологічний наступ сталінізму, перевірка на вірність комуністичному режиму.

Колектив кафедри загальної історії брав активну участь у всіх заходах парторганізації і деканату історичного факультету (теоретичні конференції, наукові та

методичні диспути); по-друге, співробітники кафедри, були всі без виключення, членами ВКП(б), мали постійні партійні доручення (Є.Є.Єнольський, М.Д.Кундюба, В.Є.Мірошніченко, Г.С.Левін, А.А. Виноградова) [16, арк.11].

Головною метою у виховній роботі серед студентства історичного факультету було виховання їх в «дусі комуністичної моралі, відданості до кінця своїй батьківщині і партії Леніна-Сталіна» [4, арк.92]. Політико-виховна робота серед студентів, крім впливу через викладання учбових дисциплін, провадилася рядом засобів спеціально організованої системи агітаційно-пропагандистської та культурно-масової роботи:

1) Політінформації. До кожної академгрупи студентів було прикріплено впливового й досвідченого агітатора з числа членів та кандидатів партії або перевірених безпартійних викладачів. Заняття агітколективу відбувалися 3 рази на місяць. Агітатор не обмежувався тільки питаннями короткого висвітлення подій міжнародного характеру чи значних подій в СРСР, а проводив розмови на теми виховного порядку, доводив до відому про ухвали й накази дирекції щодо дисципліни, порядку проведення іспитів, обговорював з ними різні статті з газет на теми морального, побутового характеру. Наприклад, «Образ радянської дівчини», «Обов'язок радянського студентства», «Високе покликання радянського педагога» та інші. Агітатор знайомився з студентами своєї групи всебічно – із сторони його навчання, роботи над собою, знав і впливав на його побут, допомагав у різних складних випадках особистого життя. На допомогу агітатору до кожної академгрупи студентів комсомольська організація виділяла читця для проведення систематичного читання газет. На кожному академгрупу виділялася газета, яку одержував агітатор і відмічав у ній те, що треба було прочитати, а потім передавав читцю з певними вказівками методичного характеру.

Політінформації проводились і по гуртожитках інституту (по Денисівському провулку, на вул. Жертв Революції, вул. Гоголівській). До цих гуртожитків було прикріплено членів партії, які систематично їх відвідували, керували читцями, влаштовували розмови, організовували «недільники по чистоті» та ін. У кожному гуртожитку були «Ленінські кімнати» («червоні кутки»), де й проводилися політінформації, читання газет.

2) Масові заходи: лекції на різні політичні та наукові теми як викладачів інституту, так і закликаних видатних спеціалістів; мітинги, вечори та зустрічі, організація групи молодих комсомольців-лекторів, з числа найкращих студентів, видання стінгазет (на історичному факультеті – «Історик», де висвітлювалися важливі політичні події, питання навчання та дисципліни студентів, публікувалися нариси та вірші студентів), вечори

самодіяльності. Мітинги проводились у дні виключних політичних подій, як правило, цілим колективом інституту, в якому студентство становило основну масу. На мітингах виступали професори, викладачі та студенти. Наприклад, в день взяття Червоною Армією Берліну, оголошення військової позики, в день Перемоги. Особливим піднесенням відзначився мітинг присвячений дню Перемоги [6, арк.20-21].

Таким чином, повоєнний період був часом широкомасштабного ідеологічного наступу сталінізму на всі сфери життя (сповідування культу Сталіна, насадження ідеологічних догм), що мав на меті втримати розвиток суспільної думки. Цей час був морально тяжким для вчених, педагогів КДПІ імені О.М.Горького, які готували кадри в області історії та які самі займались наукою. Викладачі, за наказами ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, здійснювали ідейно-виховну, агітаційно-пропагандистську та культурно-масову роботу серед студентства. Це була складова педагогічної парадигми повоєнного часу.

В таких умовах доводилось працювати викладачам вузів, адже не підкорившись їм означало бути звільненим, заарештованим або репресованим. Проте вимоги повоєнного часу підвищили відповідальність кожного викладача факультету за успішне виконання завдань, які були поставлені перед ним.

Джерела та література

1. Александров Г. О некоторых задачах общественных наук в современных условиях// Большевик. – М.: Издательство «Правда», 1945. — №14 (июль). – С.12-29
2. Барсенков А.С. Советская историческая наука в послевоенные годы (1945-1955) – М.: Издательство Московского университета, 1988 – 141 с.
3. Вища школа Української РСР за 50 років. У двох частинах (1917-1967 рр). Ч.2. (1945 – 1967 рр.). – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1968. – 539 с.
4. Годовой отчет Киевского государственного педагогического института имени А.М.Горького за 1946-1947 учебный год – ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Спр.92 – Арк.213
5. Годовой отчет об учебно-методической и воспитательной работе института за 1947-1948 учебный год – ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Спр.166 – Арк.270
6. Зведений річний звіт про роботу Київського педагогічного інституту за 1944 – 1945 н.р. – ЦДАВО. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.91 – Арк.52
7. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.
8. Кафтанов С.В. Ведущая роль кафедр общественных наук в идеологической работе вузов// Вестник высшей школы. – 1947. – №3. – С.1-9
9. Кафтанов С.В. За дальнейшее улучшение преподавания марксистско-ленинской теории в высшей школе// Вестник высшей школы. – 1949. - №8. – С.4-25

10. Мозговський М.В. Исторична наука і влада в Україні в повоєнний період (1946 – 1953 рр.) // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н.Каразіна. – 2002. - №566. Історія. – Вип.34. – С.205-213
11. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова: 1834-2004: Історія. Сьогодення. Перспективи / Авт.: В.П.Андрущенко, Г.І.Волинка, Н.Г.Мозгова та ін. – К.: Навч. книга, 2005. – 255 с.: іл.
12. Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова: Іст. нарис, 1920-2000/ Укладачі: П.В.Дмитренко, О.Л.Макаренко. – К.: Четверта хвиля, 2000. – 220 с.: іл.
13. Отчет о работе кафедры основ марксизма-ленинизма КГПИ имени А.М.Горького за 1944-1945 уч.год. –ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Од. зб. 24 – Арк. 37а- 46
14. Отчет об учебно-методической и научно-исследовательской работе кафедры истории СССР Киевского государственного педагогического института имени А.М.Горького за 1951 -1952 учебный год. –ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Од. зб. 651 – Арк. 35.
15. Отчет об учебно-методической и научно-исследовательской работе кафедры истории СССР Киевского государственного педагогического института имени А.М.Горького за 1953 -1954 учебный год. –ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Од.зб. 924 – Арк.25.
16. Отчет об учебно-методической и научно-исследовательской работе кафедры всеобщей истории за 1951/52 уч. г. – ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Спр.649 – Арк.11
17. Панкратова А.М. Насущные вопросы советской исторической науки// Коммунист. – 1953. - №6. – С.55-69
18. План учебно-методической работы кафедры общей истории КГПИ имени А.М.Горького за 1953-1954 учебный год. –ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Од. зб. 927 – Арк. 30
19. Протоколы заседаний кафедры основ марксизма-ленинизма КГПИ имени А.М.Горького за 1944-1945 уч.год. –ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Од. зб. 26 – Арк. 15
20. Протоколы заседаний кафедры основ марксизма-ленинизма КГПИ имени А.М.Горького за 1945-1946 уч.год. –ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Од. зб. 65 – Арк. 30
21. Справка об идеологической работе кафедр КГПИ имени А.М.Горького за 1947-1948 учебный год. –ДАМК. – Ф. Р-346. – Оп.2. – Од. зб. 172 – Арк. 5
22. Справки, информации, отчеты о состоянии и работе высших учебных заведений по УССР – ЦДАГО. – Ф. 1. – Оп.23. – Од. зб. 2854 – Арк. 227

Аннотация

Исследовано идейно-воспитательную работу преподавателей исторического факультета Киевского государственного педагогического института имени А.М.Горького в послевоенное время, когда в стране осуществлялся массовый идеологический контроль советской власти над сферой образования и науки.

Ключевые слова: идейно-воспитательная работа, образование, послевоенное

время, кафедра, факультет, институт.

Annotation

Investigated the ideological and educational work of lectures history faculty at the Kiev state pedagogical institute named after O.M. Gorky in the postwar period, when the country was carried out massive ideological control over the Soviet sphere of education and science.

Keywords: ideological and educational work, education, postwar period, department, faculty, institution.

Глушук В. М.

(Київ)

БОЙОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

XVI – XVIII СТ.

В статі розглядаються бойові традиції українського козацтва та їх вплив на формування боєдатного війська.

Ключові слова: бойові традиції, українське козацтво, народ, бойові дії, навчання, виховання, побут, тактика, стратегія, активність, наполегливість, рішучість, військова дисципліна.

В історії українського народу особлива роль належить козацтву, як унікальному феномену, що представляє собою особливу увагу у контексті дослідження національно історичних, військових та бойових традицій.

У XVI – XVIII ст. в історії України настала нова доба – період козаччини. Козацтво – яскравий випадок у всій світовій історії. Народ, який, не маючи своєї державності, створив регулярні збройні сили, що є неодмінною ознакою державності [1].

Епоха козацтва створила багатогранну, глибоку духовність. Притаманні козакам палкий патріотизм та безмежна хоробрість, стали могутнім стимулом до державотворчого, вільного і незалежного життя [2, с. 9].

Слово «козак» турецького походження, означає: людина відважна, вольна, юнак, воїтник, і згадується на Україні ця назва вперше в 1492 р. До другої половини XVI ст. козаками називали тих людей, які ходили в степи на влови і битися з татарами [3, с. 171]. Також, існує думка, що назва козаків, яка пишеться як *cosachi, cossakki, cosaki, cosssaki*, походить від турецького «казак» й означає в турків «розбійник» [4, с. 44].

Дослідженням феномену українського козацтва XVI – XVIII ст. займалась значна